

havde råd til at sælge billigere og betale bedre i deres samhandel med indianerne end franskmændene havde (med eller uden korruption hos »kompagniet«). Bogen giver gode portrætter af sådanne kolonisatorer som Bienville, Cadillac og ikke mindst den kontroversielle pater Beaubois.

Forfatteren bygger på udstrakte arkivstudier (især i Paris, Quebec og Rom). Blandt tidligere skildrere erklærer han, som nævnt, flere gange sin gæld til Marcel Giraud, ikke mindst i diskussionen af ikke-fransk indvandring fra Tyskland og Svejs. O'Neill når i sit demografiske kapitel til den slutning at ca. 10 procent af den europæiske befolkning i 1720'erne var ikke-katolsk, et blandt flere tegn på, at nok var den officielle politik »katolsk« (med Ludvig XIV som Kirkens »ældste søn«), men i praksis valgte man ofte at lempe sig med det ikke-katolske. – Det er en særdeles nyttig bog, også for ikke-specialister som med kendskab til forholdet mellem Kirke og Stat i de engelske kolonier er interesseret i viden om de tilsvarende forhold i det franske Koloni-Amerika.

ERIK ARNE HANSEN

MARCEL GIRAUD, *Histoire de la Louisiane Française. Tome III. L'époque de John Law (1717–1720)*. Paris, Presses Universitaires de France, 1966. viii + 417 s. 30 F.

Marcel Giraud, bl. a. kendt for sit oversigtsværk *Histoire du Canada* i serien »Que Sais-je?« (no. 232), fortsætter hermed sit meget detaljerede og grundige studium af det franske Louisianas historie, hvoraf 1. bind fra 1953 handlede om Louisiana under *Le Règne de Louis XIV* (1698–1715), og 2. bind om *Années de transition* (1715–1717). I dette nytilkomne 3. bind om *L'époque de John Law* (1717–1720) skildres i et særdeles smukt og præcist sprog, hvorledes Frankrig under Louis XV's mindrerårighed (i reaktion på tabene ved Utrecht-freden 1713 og i bestræbelser på at inddæmme englændernes expansion i de amerikanske kolonier langs Atlantkysten) ved stiftelsen af det nye Compagnie d'Occident 1717 søgte at sætte sig fast ved New Orleans med en permanent koloni, så Mississippis udløb kunne beherskes, og forbindelse etableres op gennem Mississippidalen til Illinois og det forholdsvis solidt sikrede franske Canada i Quebec. Det nystiftede handelskompagni skulle specialisere sig i silke-, tobaks-, ris-, indigoavl. Kapital skulle rejses, dels ved salg af »patenter« til interesserede »købmænd«, dels ved støtte fra regeringen. Bogen skildrer finansieringsvanskelighederne (bl. a. i medfør af overdreven inflatorisk spekulation); administrative vanskeligheder (ofte i medfør af administratorernes indbyrdes rivaliseren); vanskeligheder ved at få overført egnede kolonister (fra Frankrig, og – efter intens propaganda – fra Tyskland) som oftest indsamlet blandt samfundets bærmere og uden fysisk modstandskraft overførte det fugtige, varme klima; og endelig rivaliseren med de spanske kolonier (især Pensacola i Florida) og de engelske kolonier, som trængte frem fra Syd Carolina og gennem Ohio dalen, og som i kraft af bedre finansieringsmuligheder normalt havde bedre muligheder for at forskaffe sig allierede blandt indianerstammerne end New Orleans' franskmænd. – Helhedsindtrykket er således, at den

almindeligt svækkede økonomi arvet fra Ludvig XIV's sidste år i henseende til Amerika ikke kunne hamle op med den engelske økonomi; dernæst at det franske hierarkiske og etikettebetonede system administrativt var underlegent, når det gjaldt kolonipolitik.

Bogen bygger næsten udelukkende på arkivmateriale, især i de forskellige ministerier i Frankrig, dernæst i mindre grad ministerielle arkiver i England og statsarkiver i USA og Canada.

ERIK ARNE HANSEN

GEORGE F. G. STANLEY: *New France, The Last Phase 1744-1760. The Canadian Centenary Series.* McClelland & Stewart, Ltd., London: Oxford University Press, 1968. xvi + 319 s. Kort og grundplaner. 56 sh.

Bogen skildrer Ny Frankrig fra 1744 (da den Østrigske Arvefølgekrig bredte sig også til Amerika) frem til 1760 (da Frankrig som følge af den verdensomspændende Syvårskrig måtte afskrive sine kolonidrømme i den nye Verden). Forfatteren er nok militærhistoriker, hvilket især mærkes i den næsten overvættede ekspertise, hvormed han skildrer Vaubanske fæstningsanlæg og med historisk bagklogskab gennemkæmper de store slag fra Syvårskrigen, men han formår dels at skrive på en måde som kan indfange ikke-specialisten og dels at se det militærhistoriske i videre historisk sammenhæng. Det bliver endnu engang gjort klart, hvorfor Ny Frankrig ikke kunne klare sig mod de engelske kolonister. Selvom Quebec havde dygtige guvernører som Galonnière og Vaudreuil, måtte det i det lange løb tælle, at englænderne var talmæssigt overlegne og lå på »inderbanen«, hvorimod Franskmændene havde udstrakte forbindelseslinier at forsvare. En vigtig grund til det kommende franske nederlag ses at være manglende støtte fra moderlandet: de franske intellektuelle (Voltaire m. fl.) opfattede kolonier som kraftspild, Madame Pompadour indgik alliance med Østrig i 1756 (efter forfatterens mening den mest direkte årsag til tabet af Canada), og den franske konge manglede penge til at købe indianerstammer som »stødpude« allierede. Bogen er således en indirekte bekræftelse af Trevelyans og andre historikers tese om, at England vandt kapløbet med Frankrig, fordi The Glorious Revolution medførte en modernisering af skattestrukturen (cf. John B. Wolf, *The Emergence of the Great Powers 1685-1715*, 1951).

Undervejs giver forfatteren gode skildringer af sådanne guvernører som Galonnière og Vaudreuil, af Braddack's forsmædelige nederlag ved Monongahela Floden 1755, af den inhumane deportation af den franske befolkning fra Acadia 1755, og af det »søde liv i Quebec« hos overklassen, som den »neroske« brand nærmede sig. Forfatteren får også lejlighed til at pille ved den unge Washingtons glorie og Montcalms militære geni.

Det er en inspirerende bog, som mønstergyldigt sammenholder sine mange tråde, en kritisk syntese af tidligere forskning understøttet af udstrakte og selvstændige arkivstudier (i Frankrig, Canada, England). Hvis de øvrige bind i den stortenlagte serie om Canadas Historie i anledning af dets hundredårs-jubilæum (1969) holder samme standard som dette bind, vil serien blive sær-